

Diş Hekimliği Fakültesinde Okuyan Öğrencilerin Gelecekteki Kariyer Seçiminde Etkili Olan Faktörler ve Bunların Uzmanlık Alanı Seçimiyle Olan İlişkinin Değerlendirilmesi: Kesitsel Bir Araştırma

Evaluation of the Factors Affecting the Future Career Choice of Students Studying in the Faculty of Dentistry and Their Relationship with the Selection of the Field of Specialty: A Sectional Study

 Kadriye Ayça DERE^a, Sümeyye KARACA^a

^aPamukkale Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi AD, Denizli, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı, farklı dönemlerde eğitim gören diş hekimliği öğrencilerinin, kariyer seçiminde etkili olan faktörler ve bu faktörlerin, mezuniyet sonrası uzmanlık alanlarının seçimiyle olan ilişkisi ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitim Giriş Sınavına (DUS) girmeyi planlayan öğrencilerin üniversitede verilen lisans eğitiminin sınav üzerindeki etkisini analiz etmek ve uzmanlık amaç veya tercih alanlarını belirlemektir. **Gereç ve Yöntemler:** Türkiye'deki diş hekimliği fakültelerinde eğitim görmekte olan öğrencilere uygulanmak üzere 35 soruluk bir anket hazırlanmıştır. Bu anket, 360 prelinik öğrencisi ve 409 klinik öğrencisi olmak üzere toplam 769 öğrenciyi kapsamıştır. Bağımsız iki grup karşılaştırmasında t-testi, ikiden fazla grup karşılaştırmasında tek yönlü varyans analizi ve farkın kaynağının belirlenmesinde Bonferroni çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Kategorik değişkenler arası ilişkiye ki-kare ve Fishers Exact test ile bakılmıştır. **Bulgular:** Çalışmaya katılan 769 öğrencinin 502'si kadın, 267'si erkektir. Katılımcıların %79,71'i uzmanlaşmanın gerekliliğini belirtmiş olup istedikleri uzmanlık alanı için en çok klinik deneyimden (%39,14) etkilendikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların %63,72'si DUS'un mevcut yapısının korunmasını istediklerini belirtmişler ve DUS kapsamında yer alan derslerdeki/konulardaki motivasyonun diğer derslerle/konularla aynı olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Uzmanlık branşları içinde ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı ile ortodonti ana bilim dalının katılımcılar tarafından tercih edilmek istenilen iki uzmanlık alanı olduğu tespit edilmiştir. **Sonuç:** Klinik deneyimin ve öğretim elemanlarının öğrencilerin uzmanlık alanlarına yöneliminde ve tercihlerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır. Katılımcıların tercih etmeyi planladıkları uzmanlık branşı ile yaşam kalitesi arasında önemli bir ilişki varlığı gözlenmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu uzmanlık eğitiminin gerekli olduğunu düşünseler de mezuniyet sonrası uzmanlık seçimi veya akademik kariyere atılmadan çok özel sektörde çalışmayı planladıkları görülmektedir.

ABSTRACT Objective: The aim of this study is to analyze the factors influencing career choices of dental students at different stages of education, the relationship between these factors and the selection of specialization areas after graduation, and to examine the impact of undergraduate education on the Entrance Exam for Specialization Training in Dentistry for students planning to take the exam. **Material and Methods:** A survey of 35 questions was prepared to be applied to students studying at dentistry faculties in Türkiye. This survey was applied to a total of 769 students, including 360 preclinical students and 409 clinical students. Statistical analyzes were performed for group comparisons. **Results:** 769 students participated in the study. 79.71% of the participants stated that specialization was necessary, and it was determined that they were most influenced by clinical experience (39.14%) for the specialty they wanted. 63.72% of the participants stated that they wanted the current structure of exam to be preserved, and it was found statistically significant that the motivation in the courses/subjects within the scope of exam was the same as in other courses/subjects ($p<0.05$). **Conclusion:** Clinical experience and faculty members have a great impact on students' orientation and preferences in their areas of expertise. A significant relationship is observed between the branch of specialization that the participants plan to choose and their quality of life. Although the majority of the participants think that specialization training is necessary, it is seen that they plan to work in the private sector rather than choosing a specialization or embarking on an academic career after graduation.

Anahtar Kelimeler: Diş hekimliği eğitimi; diş hekimliği öğrencileri; kariyer seçimi; dental uzmanlıklar; motivasyon

Keywords: Dental education; dental students; career choice; dental specialties; motivation

Correspondence: Kadriye Ayça DERE
Pamukkale Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi AD, Denizli, Türkiye
E-mail: kdere@pau.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Dental Sciences.

Received: 18 Apr 2024

Received in revised form: 11 Sep 2024

Accepted: 12 Sep 2024

Available online: 20 Sep 2024

2146-8966 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Meslek seçimi, bireyin; kişiliğine, tutumuna, görünümüne, gelecekteki gelir düzeyine ve toplumla olan ilişkilerine etki eden en önemli faktörlerden biridir.¹ Tüm meslek dallarında olduğu gibi sağlık profesyonellerinin uzun dönemdeki kariyer yönetimlerinde; ülkenin gelişmişlik seviyesi, toplum, kültürel seviye, ekonomik faktörler ve bireysel tercihler gibi faktörler etki etmektedir. Araştırmalar, sağlık hizmetlerinin önemli bir parçası olan diş hekimliğinin kariyer olarak tercih edilmesinde; insanlara yardım etme isteği, esnek çalışma koşulları, rahat bir çalışma ortamı gibi birçok faktörün etkili olduğunu göstermektedir.^{2,3} Ayrıca bu faktörlerin önemi göreceli olarak erkekler ve kadınlar arasında da farklılıktan kaynaklanabilmektedir.⁴

Türkiye’de diş hekimliği eğitiminin temelleri 1909 yılında atılmış olup, 1933 yılında üniversite reformu ile ilk diş hekimliği okulu resmî olarak kurulmuştur. Kurulduğu tarihlerde tıp fakültesine bağlı ve 2 yıllık eğitim süresi varken 1964’te diş hekimliği yüksekokulu tıp fakültesinden ayrılarak İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi’ne dönüştürülmüş ve aynı tarihlerde eğitim süresi 5 yıla yükseltilmiştir.⁵ Diş hekimliği, lisans eğitim süresi 5 yıl olması ve son derece yoğun teorik ve pratik müfredata sahip olmasına rağmen alınan bilgi ve beceriler temel düzeyde kalmakta ileri vakaların teşhis/televi becerisini kazandırmada her zaman yeterli olmamaktadır. Diş hekimliğinde uzmanlık eğitimi, branşlaşmayı ve belirli hasta gruplarının bakımı için daha ileri eğitim alabilmeye olanak sağladığından, klinik vakaların tanı ve tedavi sürecinin başarıyla yönetilmesi ve hasta memnuniyetinin sağlanması için önemli bir eğitim sürecidir. Uzmanların, eğitim süresi içinde yer alan seminerler, rotasyonlar sayesinde hastaya bakış açısı ve hastalıklarla ilişki kurabilme becerileri artmakta ve alanlarında daha çok tercih edilebilmektedir.⁶ Uzun yıllardır doktora programıyla bu eğitimler sürdürülürken 2012 yılında ilk kez uygulanan Diş Hekimliği Uzmanlık Giriş Sınavı (DUS) ile lisansüstü uzmanlık programları yaygınlaşmaya başlamıştır.¹ Diş hekimliğinde 6/4/2012 tarih ve 6225 sayılı Kanun ile 1219 sayılı “Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun”da yapılan değişiklikle ağız, diş ve çene cerrahisi, ağız, diş ve çene radyolojisi, çocuk diş hekimliği, endodonti, ortodonti, periodon-

toloji, protetik diş tedavisi ve restoratif diş tedavisi şeklinde 8 uzmanlık dalında eğitim alınabileceği kararlaştırılmıştır.⁷ Türkiye’de diş hekimliği fakülte sayısı ve diş hekimliği fakültelerinden mezun olmuş diş hekimlerinin sayısı her yıl artmaktadır. Yeni mezunlar ve önceki sınavlardaki başarısız katılımcılar ile DUS katılımcılarının sayısı her yıl katlanarak artmakta ve bu da DUS’u oldukça rekabetçi kılmaktadır.

Diş hekimliği fakültelerinde, eğitim gören öğrencilerin uzmanlık alanlarına olan taleplerindeki farklılıklar sonraki dönemlerdeki uzman diş hekimi dağılımlarında dengesizliklere sebep olabilmektedir. Bu durum sonucunda, ihtiyaç duyulan uzmanlık alanlarında hekim yetersizliğine ya da fazla talep edilen uzmanlık alanlarında yığılmalara sebep olabilmektedir. Öğrencilerin uzmanlık alanını seçerken hangi faktörlerin etkili olduğunu bilmek eğitim politikalarını ve planlamaları şekillendirmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Öğrencilerin karşılaştığı zorlukların belirlenmesi, onların bu süreçte daha iyi yönlendirilmesini sağlayabilmektedir. Bu amaçla, mevcut çalışmada farklı sınıflarda eğitim gören diş hekimliği öğrencilerinin kariyer seçiminde etkili olan faktörler ve bu faktörlerin mezuniyet sonrası uzmanlık alanlarının seçimiyle olan ilişkisi ve DUS’a girmeyi planlayan öğrencilerin, üniversitede verilen lisans eğitiminin sınav üzerindeki etkisini analiz etmek ve uzmanlık amaç veya tercih alanlarını belirlemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu anket çalışması, Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (tarih: 26 Aralık 2023; no: E-60116787-020-468766) onay alınarak ve Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

Dokuz soru demografik bilgi ve 26 soru uzmanlık alanı seçimi ve kariyer yönetimi ile ilgili olmak üzere toplamda 35 soruluk Tablo 1 de listelenen anket formu, Google Anketler sayfasına yüklenmiş, ilgili anket formunun linki Genç Diş Hekimleri Derneği aracılığıyla Türkiye’deki 91 diş hekimliği fakültesinin öğrencilerine mail aracılığı ile iletilmiştir. Anket soruları Kasım 2023-Ocak 2024 arasında erişime açık kalmıştır. Katılım sağlayan öğrencilere araştırmanın

TABLO 1: Katılımcılara yöneltilen çalışma dâhilindeki sorular.

1. Cinsiyetiniz nedir?
 - Kadın
 - Erkek
 - Diğer
2. Yaşınızı yazınız
3. Öğrenim dereceniz nedir?
 - Preklinik
 - 4.sınıf
 - 5.sınıf
4. Medeni hâliniz nedir?
 - Evlü
 - Bekâr
5. Babanızın eğitim düzeyi nedir?
 - <Lise
 - Lise
 - Yüksek öğrenim (lisans veya lisansüstü)
6. Annenizin eğitim düzeyi nedir?
 - <Lise
 - Lise
 - Yüksek öğrenim (lisans veya lisansüstü)
7. Ebeveynlerinizden biri veya ikisi sağlık çalışanı mı?
 - Evet
 - Hayır
8. Ebeveynlerinizden biri veya ikisi diş hekimi mi?
 - Evet
 - Hayır
9. Anneniz ve/veya babanız akademik kadroda yer alıyor mu?
 - Evet
 - Hayır
10. Diş hekimliğini tercih etmeye ne zaman karar verdiniz?
 - Liseden önce
 - Lisede
 - Liseden sonra
11. Diş hekimliği okumayı seçiyorum çünkü...
(bir ya da birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
 - Diş hekimliği statüsü yüksek bir meslektir.
 - Diş hekimimden ilham aldım; onun gibi olmak istiyorum.
 - İş bulmak kolaydır.
 - Diğer mesleklerle göre daha fazla kazandırıyor.
 - İnsanlara yardım etmek istiyorum.
 - Daha düzenli çalışma saatleri var.
 - Kendi patronum olmak istiyorum.
 - Yurt dışında iş imkânları iyi.
 - Bu mesleği rasgele seçtim.
12. Diş hekimliğini kariyer olarak seçmede motivasyon faktörleriniz ne ya da nelerdir? (Bir ya da birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
 - Diş hekimlerinin iş bulması daha kolaydır.
 - Çok para kazanmak istiyorum.
 - Diş hekimliği istikrarlı bir iş sunar.
 - Diş hekimliği, mevcut meslekler arasında en iyi ücretli olanıdır.
 - Kendi saatlerimi belirleyebilirim.
 - Kendi patronum olabilirim.
 - Her gün para kazanabilirim.
 - Maaşlı bir işte olmayacağım.
 - İnsanlarla etkileşimde bulunmayı severim.
 - İnsanlara yardım etmek hoşuma gider.
 - El becerilerim var.
 - Ailemde diş hekimleri var ve onlar beni teşvik etti.
 - Ailem ve arkadaşlarım diş hekimliği okumamı teşvik etti.
13. Akademik çalışmalara ilginiz var mı?
 - Evet
 - Hayır
 - Kararsız
14. Üniversiteye girişte tercih yaparken diş hekimliğinde lisansüstü eğitimlerle ilgili bilginiz var mıydı?
 - Tam olarak bilgim vardı.
 - Kısmi bilgim vardı.
 - Hiç bilgim yoktu.
15. Lisansüstü programlarına alternatif olarak akademik olmayan kurslara ilgili misiniz?
 - Evet
 - Hayır

TABLO 1: Katılımcılara yöneltilen çalışma dâhilindeki sorular (devamı).

16. Fakülteye giriş tercihiniz sırasında uzmanlık yapmayı planladınız mı?
 - Evet
 - Hayır
17. Uzmanlık alanlarında eğitim alınabileceğini ilk ne zaman öğrendiniz?
 - Okul öncesi
 - Üniversite tercih dönemi
 - Preklinik
 - Klinik
 - Diğer
18. Mezuniyet sonrası planınız nedir?
 - Özel sektör
 - Kamu
 - Akademik
 - Diğer
19. Sosyal ve ekonomik değişikliklerin kariyer planınıza etkisi?
 - Var
 - Yok
20. Sizde diş hekimliğinde uzmanlaşma gerekli mi?
 - Evet
 - Hayır
21. Hangi kariyer yolunu seçeceğinize karar verebilmek için diş hekimliği okulunuzdan yeterli uzmanlık teşvik aldığınızı düşüncünüz musunuz?
 - Evet
 - Hayır
22. İsteddiğiniz uzmanlık bölümü ile ilgili hangi tanıtıcı deneyim sizi daha çok etkiledi?
 - Preklinik dersi
 - Klinik deneyim
 - İstenilen uzmanlık alanının öğretim üyesi
 - Tanıtıcı ders kitapları/dergiler/diğer hekimliği web sitesi
 - Diğer
23. Fakültenizde aldığınız eğitimin kapsamı, DUS'a yönelik beklentilerinizi ne derece karşılıyor/karşıladı?
 - 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 - *1: En alt (az) seviyede, 10: En (üst) fazla seviyede.
24. DUS'un kapsamı fakültede edindiğiniz TEORİK bilgilere ne derece uygun?
 - 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 - *1: En alt (az) seviyede, 10: En (üst) fazla seviyede.
25. DUS'un kapsamı fakültede edindiğiniz UYGULAMALI bilgilere ne derece uygun?
 - 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 - *1: En alt (az) seviyede, 10: En (üst) fazla seviyede.
26. DUS kapsamındaki derslerde/konularda motivasyonunuz diğer ders/konulardakine göre durumu nedir?
 - Daha fazla
 - Aynı
 - Daha az
27. DUS'un yapısı konusunda görüşünüz nedir?
 - Mevcut sınav yapısı korunsun
 - Sınav yapısı mülakat da olacak şekilde değişsin
 - Sınav uygulama sınavı da olacak şekilde değişsin
 - Sınav tamamen kaldırılmalı
28. Gelecekte uzmanlaşmaya karar vererseniz, ilk tercih edeceğiniz uzmanlık hangisi olurdu?
 - Endodonti ana bilim dalı
 - Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı
 - Ortodonti ana bilim dalı
 - Pedodonti ana bilim dalı
 - Protetik diş tedavisi ana bilim dalı
 - Periodontoloji ana bilim dalı
 - Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı
 - Restoratif diş tedavisi ana bilim dalı
29. Gelecekte uzmanlaşmaya karar vererseniz, ikinci uzmanlık tercihiniz hangisi olurdu?
 - Endodonti ana bilim dalı
 - Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı
 - Ortodonti ana bilim dalı
 - Pedodonti ana bilim dalı
 - Protetik diş tedavisi ana bilim dalı
 - Periodontoloji ana bilim dalı
 - Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı
 - Restoratif diş tedavisi ana bilim dalı

TABLO 1: Katılımcılara yöneltilen çalışma dâhilindeki sorular (devamı).

30. Size göre hastanın yaşam kalitesi açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı hangisidir?

- Endodonti ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı
- Ortodonti ana bilim dalı
- Pedodonti ana bilim dalı
- Protetik diş tedavisi ana bilim dalı
- Periodontoloji ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı
- Restoratif diş tedavisi ana bilim dalı

31. Size göre kişisel yaşam kalitesi açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı hangisidir?

- Endodonti ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı
- Ortodonti ana bilim dalı
- Pedodonti ana bilim dalı
- Protetik diş tedavisi ana bilim dalı
- Periodontoloji ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı
- Restoratif diş tedavisi ana bilim dalı

32. Size göre maaş açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı hangisidir?

- Endodonti ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı
- Ortodonti ana bilim dalı
- Pedodonti ana bilim dalı
- Protetik diş tedavisi ana bilim dalı
- Periodontoloji ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı
- Restoratif diş tedavisi ana bilim dalı

33. Size göre en saygın uzmanlık alanı hangisidir?

- Endodonti ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı
- Ortodonti ana bilim dalı
- Pedodonti ana bilim dalı
- Protetik diş tedavisi ana bilim dalı
- Periodontoloji ana bilim dalı
- Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı
- Restoratif diş tedavisi ana bilim dalı

34. Tercih edeceğiniz uzmanlığı etkileyen faktörler nelerdir? (Seçenekler güçlü zayıf orta şekilde derecelendirilecektir.)

- Mali nedenler (beklenen gelir)
- Uzmanlığın prestiji itibarı
- Eğitim süresi
- Hasta için faydaları
- Aile ve arkadaşların beklentileri
- Alanında mevcut uzmanların eksikliği
- Hizmetin uzmanlık alanında görülen hasta tipleri
- Programın uzunluğu
- Diğer uzmanlıklarla yakın ilişki
- Hasta teması miktarı
- Daha iyi iş imkânları
- Sürekli mesleki gelişime erişim

35. Sizi uzmanlaşmaktan ne caydırabilir?

- Zaman alıcı
- Çok pahalı
- Beklenti yok/gerek yok
- Çok rekabetçi
- İleri eğitim

DUS: Diş Hekimliği Uzmanlık Giriş Sınavı.

konusu, içeriği ve amacıyla ilişkili yazılı olarak “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Belgesi” ile iletilmiştir.

İSTATİSTİK ANALİZ

Tüm veriler bilgisayarda SPSS for Windows 22 programına kaydedilerek analiz edilmiştir. Bağımsız iki

grup karşılaştırmasında t-testi (Bağımsız örneklem t-testi), İki den fazla grup karşılaştırmasında tek yönlü varyans analizi ve farkın kaynağının belirlenmesinde Bonferroni çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Kategorik değişkenler arası ilişkiye ki-kare ve Fishers Exact test ile bakılmıştır. Elde edilen değerlerin anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0,05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır.

Çalışmaya dâhil edilecek minimum katılımcı sayısı aşağıdaki formülle hesaplanmış olup, 384 olarak bulunmuştur.

$$n = t^2 \cdot p \cdot q / d^2$$

n: Örneklemde yer alan birey sayısı

t: İstenilen güvenirlilik düzeyi için standart normal dağılım tablo değeri: 1,96

d: Kabul edilebilir sapma toleransı (0,05)

p: Evrende istenilen özelliği taşıyan bireylerin oranı: 0,5

q: Görülmeme sıklığı

BULGULAR

2023-2024 yılında eğitim görmekte olan prelinik (1. sınıf, 2. Sınıf ve 3.sınıf) ve klinik (4.sınıf ve 5.sınıf) öğrencilerinden 769 kişi ankete katılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 21-25 olup, 769 katılımcının 502’si kadın 267’si erkektir. Ayrıca 408’i klinik, 361’i prelinik öğrencisidir. Katılımcıların %40,31’i mezuniyet sonrası planının özel sektör olduğunu, %28,61’i akademik, %17,04’ü kamu, %14,04’ü diğer olarak belirtmişlerdir. Mezuniyet sonrası plan ile diş hekimliğinde uzmanlaşmanın gerekliliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p < 0,05$). Dağılım incelendiğinde mezuniyet sonrası planı akademik kariyer olan kişilerin %94,55’i, mezuniyet sonrası planı kamu olan kişilerin %80,15’i, mezuniyet sonrası planı özel sektör olan kişilerin %71,61’i diş hekimliğinde uzmanlaşmanın gerekli olduğunu belirtmiştir (Tablo 2).

Fakülteye giriş tercihi sırasında, uzmanlık yapmayı planladınız mı sorusuna gelecekte uzmanlaşmayı düşündüğünü belirtenler ile tercih etmeyi planladıkları ilk uzmanlık alanını seçeneği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p < 0,05$). Dağılım incelendiğinde %35,70’i ağız, diş

TABLO 2: Diş hekimliğinde uzmanlaşmanın gerekliliği ile ebeveynlerin sağlık çalışanı olup olmaması, mezuniyet sonrası plan, DUS kapsamındaki derslerde/konularda motivasyonun diğer ders/konulardakine göre durumu ile ilişkisinin değerlendirilmesi.

Soru	Cevap	Sizce diş hekimliğinde uzmanlaşma gerekli mi?				χ^2	p değeri
		Evet		Hayır			
		n	%	n	%		
Ebeveynlerinizden biri veya ikisi sağlık çalışanı mı?	Evet	78	75,00	26	25,00	1,65	0,20
	Hayır	535	80,45	130	19,55		
Mezuniyet sonrası planınız nedir?	Akademik	208	94,55	12	5,45	46,27	0,01
	Kamu	105	80,15	26	19,85		
	Özel sektör	222	71,61	88	28,39		
	Diğer	78	72,22	30	27,78		
DUS kapsamındaki derslerde/konularda motivasyonunuz diğer ders/konulardakine göre durumu nedir?	Daha az	114	64,41	63	35,59	35,58	0,01
	Aynı	270	82,07	59	17,93		
	Daha fazla	229	87,07	34	12,93		

χ^2 : Ki-kare test; *p<0,05; DUS: Diş Hekimliği Uzmanlık Giriş Sınavı.

ve çene cerrahisi ana bilim dalını, %34,03'ü (n: 163) ortodonti ana bilim dalını seçeceklerini ifade etmişlerdir (Tablo 3).

Cinsiyet ile gelecekte uzmanlaşmayı düşündüğünü belirtenlerin tercih etmeyi planladıkları ilk uzmanlık alanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0,05). Dağılım incelendiğinde; erkeklerin %40,45'i ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalını, %23,22'si ortodonti ana bilim dalını ilk tercih olarak seçerken kadınların %34,26'sı ortodonti ana bilim dalını, %30,08'i ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalını seçmişlerdir (Tablo 3). İlk tercih edilmek istenilen uzmanlık branşı ile bu uzmanlık branşı seçiminde etkili olan tanıtıcı deneyimin arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0,05). Dağılım incelendiğinde tanıtıcı deneyim olarak 301 kişi klinik deneyimi seçmiş ve bunun %36,21'i ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalını, %27,24'ü ortodonti ana bilim dalını, %9,63'ü periodontoloji ana bilim dalını ilk tercih edecekleri uzmanlık alanı olarak belirtmişlerdir (Tablo 3).

Ankete katılan öğrencilerin %79,71'i diş hekimliğinde uzmanlaşmanın gerekli olduğunu, %20,29'u gerekli olmadığını ifade etmişlerdir. DUS'un kapsamının fakültede edinilen teorik bilgilere uygunluk derecesi ile diş hekimliğinde uzmanlaşma gerekliliği düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Ortalama değerlere bakıldığında diş hekimliğinde uzmanlaşma gerekli diyenlerin, gerekli değil diyenlere

göre DUS'un kapsamı fakültede edinilen teorik bilgilere uygunluk derecesi bakımından daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 4).

Gelecekte uzmanlaşmaya karar verilirse; ilk tercih edilecek uzmanlık alanını ile tercihi etkileyen mali nedenler (beklenen gelir), uzmanlığın prestij ve itibarı, hasta için faydaları, daha iyi iş imkânları, sürekli mesleki gelişime erişim faktörleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0,05) (Tablo 5). Tercih edilen uzmanlığı etkileyen faktörlerden biri olan program uzunluğu ile uzmanlaşmaktan caydırıcı faktörler arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0,05) (Tablo 6).

Mali getiri açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı seçimi ile kişisel yaşam kalitesi açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0,05). Dağılım incelendiğinde maaş açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanını ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı seçenlerin %40,48'i kişisel yaşam kalitesi açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı da ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı seçmişlerdir. Maaş açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanını ortodonti ana bilim dalı seçenlerin %62,78'i kişisel yaşam kalitesi açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı da ortodonti ana bilim dalı seçmişlerdir. Maaş açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanını pedodonti ana bilim dalı seçenlerin %71,43'ü kişisel yaşam kalitesi açısından geleceği en iyi olan uzmanlık alanı ortodonti ana bilim dalı seçmişlerdir (Tablo 6).

TABLO 3: Gelecekte uzmanlaşmaya karar verilirse ilk tercih edilecek uzmanlık alanı ile cinsiyet, öğrenim derecesi, fakülteye giriş tercihi sırasında uzmanlık yapma planı, dış hekimliği okulundan yeterli uzmanlık teşviki alınıp alınmaması, uzmanlık bölümü ile ilgili tanıtıcı deneyim, DUS'un yapısı, ikinci uzmanlık alanı tercihi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.

Gelecekte uzmanlaşmaya karar verip vermezsiniz, ilk tercih edeceğiniz uzmanlık hangisi olurdu?

Soru	Cevap	Ağız, diş ve çene ana bilim dalı		Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı		Endodonti ana bilim dalı		Ortodonti ana bilim dalı		Pedodonti ana bilim dalı		Periodontoloji ana bilim dalı		Protetik dış tedavisi ana bilim dalı		Restoratif dış tedavisi ana bilim dalı		P		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		χ ²	
Cinsiyetiniz nedir?	Erkek	108	40,45	8	3,00	20	7,49	62	23,22	10	3,75	22	8,24	27	10,11	10	3,75	32,06	0,01	
	Kadın	151	30,08	12	2,39	19	3,78	172	34,26	53	10,56	23	4,58	47	9,36	25	4,98			
Öğrenim dereceniz nedir?	Klinik	151	37,01	12	2,94	20	4,90	98	24,02	40	9,80	41	10,05	31	7,60	15	3,68	49,12	0,01	
	Preklinik	108	29,92	8	2,22	19	5,26	136	37,67	23	6,37	4	1,11	43	11,91	20	5,54			
Fakülteye giriş tercihiniz sırasında uzmanlık yapmayı planladınız mı?	Evet	171	35,70	12	2,51	16	3,34	163	34,03	32	6,68	27	5,64	42	8,77	16	3,34	23,20	0,01	
	Hayır	88	30,34	8	2,76	23	7,93	71	24,48	31	10,69	18	6,21	32	11,03	19	6,55			
Hangi kariyer yolunu seçeceğinize karar verebilmek için dış hekimliği okulunuzdan yeterli uzmanlık teşviki aldığınızı düşünüyor musunuz?	Evet	95	38,15	8	3,21	10	4,02	71	28,51	16	6,43	14	5,62	22	8,84	13	5,22	6,01	0,54	
	Hayır	164	31,54	12	2,31	29	5,58	163	31,35	47	9,04	31	5,96	52	10,00	22	4,23			
İsteddiğiniz uzmanlık bölümü ile ilgili hangi tanıtıcı deneyim sizi daha çok etkiledi?	İstenilen uzmanlık alanının öğretim üyesi	57	36,77	5	3,23	3	1,94	40	25,81	11	7,10	7	4,52	23	14,84	9	5,81		0,01	
	Klinik deneyim	109	36,21	6	1,99	14	4,65	82	27,24	23	7,64	29	9,63	24	7,97	14	4,65			
	Preklinik dersi	21	26,25	4	5,00	7	8,75	26	32,50	10	12,50	0	0,00	10	12,50	2	2,50			
	Tanıtıcı ders kitapları/dergiler/diş hekimliği web sitesi	32	41,03	0	0,00	4	5,13	29	37,18	3	3,85	4	5,13	4	5,13	2	2,56			
	Diğer	40	25,81	5	3,23	11	7,10	57	36,77	16	10,32	5	3,23	13	8,39	8	5,16			
	Mevcut sınav yapısı konusunun Sınav tamamen kaldırılmasını Sınav uygulama sınavı da olacak şekilde değişsin	162	33,06	15	3,06	22	4,49	156	31,84	46	9,39	27	5,51	46	9,39	16	3,27			
	Sınav yapısı mülakat da olacak şekilde değişsin	27	32,93	0	0,00	6	7,32	26	31,71	5	6,10	9	10,98	6	7,32	3	3,66			
DUS'un yapısı konusunda görüşünüz nedir?	59	34,10	4	2,31	8	4,62	46	26,59	12	6,94	8	4,62	22	12,72	14	8,09	29,09	0,11		
11	45,83	1	4,17	3	12,50	6	25,00	0	0,00	1	4,17	0	0,00	2	8,33					
Gelecekte uzmanlaşmaya karar verip vermezsiniz, ikinci uzmanlık tercihiniz hangisi olurdu?	Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı	8	5,19	1	0,65	5	3,25	86	55,84	9	5,84	21	13,64	21	13,64	3	1,95		0,01	
	Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı	5	20,00	2	8,00	1	4,00	8	32,00	4	16,00	3	12,00	2	8,00	0	0,00			
	Endodonti ana bilim dalı	30	37,50	3	3,75	1	1,25	25	31,25	7	8,75	2	2,50	5	6,25	7	8,75			
	Ortodonti ana bilim dalı	96	54,86	7	4,00	10	5,71	9	5,14	22	12,57	7	4,00	15	8,57	9	5,14			
	Pedodonti ana bilim dalı	19	25,33	2	2,67	5	6,67	33	44,00	0	0,00	3	4,00	6	8,00	7	9,33			
	Periodontoloji ana bilim dalı	46	49,46	1	1,08	2	2,15	22	23,66	6	6,45	2	2,15	12	12,90	2	2,15			
	Protetik dış tedavisi ana bilim dalı	46	45,54	1	,99	5	4,95	29	28,71	7	6,93	5	4,95	1	,99	7	6,93			
	Restoratif dış tedavisi ana bilim dalı	9	13,64	3	4,55	10	15,15	22	33,33	8	12,12	2	3,03	12	18,18	0	0,00			

χ²: Ki-kare testi; *p<0,05; DUS: Dış Hekimliği Uzmanlık Giriş Sınavı.

TABLO 4: DUS'un kapsamının fakültedeki teorik bilgilere uygunluk derecesi ile diş hekimliğinde uzmanlaşma gerekliliği arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi

Soru	Cevap	Ortalama	SS	t değeri	p değeri
Sizce diş hekimliğinde uzmanlaşma gerekli mi?	Evet	613	5,21	2,09	3,34
	Hayır	156	4,58	2,09	

t: Bağımsız örneklem t testi; *p<0,05; DUS: Diş Hekimliği Uzmanlık Giriş Sınavı; SS: Standart sapma.

TABLO 5: Gelecekte uzmanlaşmaya karar verilirse, ilk tercih edilecek uzmanlık alanı ile tercih edilecek uzmanlığı etkileyen faktörler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.

Gelecekte uzmanlaşmaya karar verirsiniz, ilk tercih edeceğiniz uzmanlık hangisi olurdu?																			
Tercih edeceğiniz uzmanlığı etkileyen faktörler nelerdir?	Cevap/bölüm	Ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı		Ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı		Endodonti ana bilim dalı		Ortodonti ana bilim dalı		Pedodonti ana bilim dalı		Periodontoloji ana bilim dalı		Protetik diş tedavisi ana bilim dalı		Restoratif diş tedavisi ana bilim dalı		χ^2	p değeri
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
		Mali nedenler (beklenen gelir)	Zayıf	13	30,23	3	6,98	3	6,98	16	37,21	2	4,65	2	4,65	3	6,98		
Orta	101		37,27	8	2,95	20	7,38	52	19,19	30	11,07	17	6,27	27	9,96	16	5,90		
Güçlü	145		31,87	9	1,98	16	3,52	166	36,48	31	6,81	26	5,71	44	9,67	18	3,96		
Uzmanlığın prestiji itibarı	Zayıf	12	25,00	4	8,33	7	14,58	12	25,00	4	8,33	4	8,33	3	6,25	2	4,17	61,85	0,01
	Orta	43	20,67	11	5,29	14	6,73	65	31,25	29	13,94	15	7,21	23	11,06	8	3,85		
	Güçlü	204	39,77	5	,97	18	3,51	157	30,60	30	5,85	26	5,07	48	9,36	25	4,87		
Eğitim süresi	Zayıf	93	36,61	5	1,97	17	6,69	79	31,10	19	7,48	9	3,54	20	7,87	12	4,72	15,47	0,35
	Orta	117	33,05	10	2,82	15	4,24	106	29,94	31	8,76	19	5,37	41	11,58	15	4,24		
	Güçlü	49	30,43	5	3,11	7	4,35	49	30,43	13	8,07	17	10,56	13	8,07	8	4,97		
Hasta için faydaları	Zayıf	27	23,89	4	3,54	5	4,42	37	32,74	12	10,62	10	8,85	13	11,50	5	4,42	26,90	0,02
	Orta	99	29,38	10	2,97	20	5,93	118	35,01	26	7,72	22	6,53	31	9,20	11	3,26		
	Güçlü	133	41,69	6	1,88	14	4,39	79	24,76	25	7,84	13	4,08	30	9,40	19	5,96		
Aile ve arkadaşların beklentileri	Zayıf	102	30,36	10	2,98	20	5,95	98	29,17	32	9,52	19	5,65	34	10,12	21	6,25	17,72	0,22
	Orta	85	33,20	7	2,73	13	5,08	89	34,77	19	7,42	15	5,86	18	7,03	10	3,91		
	Güçlü	72	40,68	3	1,69	6	3,39	47	26,55	12	6,78	11	6,21	22	12,43	4	2,26		
Alanında mevcut uzmanların eksikliği	Zayıf	71	28,51	8	3,21	16	6,43	78	31,33	21	8,43	17	6,83	26	10,44	12	4,82	10,55	0,72
	Orta	105	34,77	4	1,32	15	4,97	92	30,46	25	8,28	19	6,29	29	9,60	13	4,30		
	Güçlü	83	38,07	8	3,67	8	3,67	64	29,36	17	7,80	9	4,13	19	8,72	10	4,59		
Hizmetin uzmanlık alanında görülen hasta tipleri	Zayıf	47	35,34	5	3,76	8	6,02	33	24,81	9	6,77	9	6,77	17	12,78	5	3,76	10,97	0,69
	Orta	98	35,64	7	2,55	16	5,82	79	28,73	21	7,64	13	4,73	29	10,55	12	4,36		
	Güçlü	114	31,58	8	2,22	15	4,16	122	33,80	33	9,14	23	6,37	28	7,76	18	4,99		
Programın uzunluğu	Zayıf	87	35,51	6	2,45	17	6,94	67	27,35	18	7,35	13	5,31	22	8,98	15	6,12	18,76	0,17
	Orta	110	30,47	10	2,77	17	4,71	117	32,41	37	10,25	17	4,71	40	11,08	13	3,60		
	Güçlü	62	38,04	4	2,45	5	3,07	50	30,67	8	4,91	15	9,20	12	7,36	7	4,29		
Diğer uzmanlıklarla yakın ilişki	Zayıf	63	30,73	7	3,41	11	5,37	67	32,68	23	11,22	9	4,39	17	8,29	8	3,90	20,84	0,11
	Orta	113	31,65	6	1,68	21	5,88	109	30,53	31	8,68	19	5,32	42	11,76	16	4,48		
	Güçlü	83	40,10	7	3,38	7	3,38	58	28,02	9	4,35	17	8,21	15	7,25	11	5,31		
Hasta teması miktarı	Zayıf	72	41,14	6	3,43	10	5,71	44	25,14	13	7,43	10	5,71	13	7,43	7	4,00	12,76	0,55
	Orta	106	29,94	8	2,26	19	5,37	113	31,92	33	9,32	20	5,65	41	11,58	14	3,95		
	Güçlü	81	33,75	6	2,50	10	4,17	77	32,08	17	7,08	15	6,25	20	8,33	14	5,83		
Daha iyi iş imkânları	Zayıf	11	31,43	4	11,43	7	20,00	6	17,14	2	5,71	2	5,71	1	2,86	2	5,71	44,61	0,01
	Orta	57	32,76	7	4,02	12	6,90	42	24,14	18	10,34	12	6,90	15	8,62	11	6,32		
	Güçlü	191	34,11	9	1,61	20	3,57	186	33,21	43	7,68	31	5,54	58	10,36	22	3,93		
Sürekli mesleki gelişime erişim	Zayıf	9	20,45	4	9,09	5	11,36	11	25,00	7	15,91	3	6,82	2	4,55	3	6,82	41,49	0,01
	Orta	60	25,21	10	4,20	17	7,14	79	33,19	24	10,08	13	5,46	23	9,66	12	5,04		
	Güçlü	190	39,01	6	1,23	17	3,49	144	29,57	32	6,57	29	5,95	49	10,06	20	4,11		

χ^2 : Ki-kare testi; *p<0,05.

TARTIŞMA

Çalışmada farklı dönemlerde, eğitim gören diş hekimliği öğrencilerinin kariyer seçiminde etkili olan

faktörler ve bu faktörlerin mezuniyet sonrası uzmanlık alanlarının seçimiyle olan ilişkisi ve DUS'a girmeyi planlayan öğrencilerin üniversitede verilen lisans eğitiminin sınav üzerindeki etkisini analiz

TABLO 6: Uzmanlaşmaktan caydırabilen faktörler ile tercih edilen uzmanlığı etkileyen faktörler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.

Sizi uzmanlaşmaktan ne caydırabilir?													
Tercih edeceğiniz uzmanlığı etkileyen faktörler nelerdir?	Cevap	Beklenti yok/ gerek yok		Çok pahalı		Çok rekabetçi		İleri eğitim		Zaman alıcı		χ^2	p değeri
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Mali nedenler (beklenen gelir)	Zayıf	8	18,60	7	16,28	17	39,53	6	13,95	5	11,63	11,32	0,18
	Orta	61	22,51	28	10,33	79	29,15	28	10,33	75	27,68		
	Güçlü	80	17,58	70	15,38	140	30,77	44	9,67	121	26,59		
Uzmanlığın prestiji itibarı	Zayıf	12	25,00	5	10,42	12	25,00	4	8,33	15	31,25	10,14	0,26
	Orta	34	16,35	27	12,98	75	36,06	14	6,73	58	27,88		
	Güçlü	103	20,08	73	14,23	149	29,04	60	11,70	128	24,95		
Eğitim süresi	Zayıf	58	22,83	37	14,57	92	36,22	19	7,48	48	18,90	23,42	0,01
	Orta	67	18,93	46	12,99	103	29,10	44	12,43	94	26,55		
	Güçlü	24	14,91	22	13,66	41	25,47	15	9,32	59	36,65		
Hasta için faydaları	Zayıf	23	20,35	12	10,62	35	30,97	13	11,50	30	26,55	2,15	0,98
	Orta	67	19,88	46	13,65	107	31,75	33	9,79	84	24,93		
	Güçlü	59	18,50	47	14,73	94	29,47	32	10,03	87	27,27		
Aile ve arkadaşların beklentileri	Zayıf	66	19,64	42	12,50	105	31,25	35	10,42	88	26,19	4,94	0,76
	Orta	57	22,27	38	14,84	74	28,91	24	9,38	63	24,61		
	Güçlü	26	14,69	25	14,12	57	32,20	19	10,73	50	28,25		
Alanında mevcut uzmanların eksikliği	Zayıf	47	18,88	23	9,24	84	33,73	29	11,65	66	26,51	9,29	0,32
	Orta	57	18,87	53	17,55	86	28,48	28	9,27	78	25,83		
	Güçlü	45	20,64	29	13,30	66	30,28	21	9,63	57	26,15		
Hizmetin uzmanlık alanında görülen hasta tipleri	Zayıf	29	21,80	9	6,77	44	33,08	13	9,77	38	28,57	8,75	0,36
	Orta	51	18,55	46	16,73	79	28,73	31	11,27	68	24,73		
	Güçlü	69	19,11	50	13,85	113	31,30	34	9,42	95	26,32		
Programın uzunluğu	Zayıf	59	24,08	33	13,47	83	33,88	23	9,39	47	19,18	27,79	0,01
	Orta	73	20,22	46	12,74	114	31,58	36	9,97	92	25,48		
	Güçlü	17	10,43	26	15,95	39	23,93	19	11,66	62	38,04		
Diğer uzmanlıklarla yakın ilişki	Zayıf	47	22,93	21	10,24	69	33,66	22	10,73	46	22,44	7,93	0,44
	Orta	63	17,65	54	15,13	106	29,69	39	10,92	95	26,61		
	Güçlü	39	18,84	30	14,49	61	29,47	17	8,21	60	28,99		
Hasta teması miktarı	Zayıf	38	21,71	18	10,29	54	30,86	20	11,43	45	25,71	7,34	0,50
	Orta	65	18,36	51	14,41	100	28,25	40	11,30	98	27,68		
	Güçlü	46	19,17	36	15,00	82	34,17	18	7,50	58	24,17		
Daha iyi iş imkânları	Zayıf	7	20,00	6	17,14	8	22,86	2	5,71	12	34,29	6,55	0,59
	Orta	37	21,26	21	12,07	56	32,18	12	6,90	48	27,59		
	Güçlü	105	18,75	78	13,93	172	30,71	64	11,43	141	25,18		
Sürekli mesleki gelişime erişim	Zayıf	11	25,00	4	9,09	12	27,27	5	11,36	12	27,27	5,83	0,67
	Orta	49	20,59	32	13,45	73	30,67	17	7,14	67	28,15		
	Güçlü	89	18,28	69	14,17	151	31,01	56	11,50	122	25,05		

 χ^2 : Ki-kare test; *p<0,05.

etmek ve uzmanlık amaç veya tercih alanlarını belirlemek amaçlanmıştır. Diş hekimliği, ülkemizde diğer ülkelerde de olduğu gibi gün geçtikçe popüler ve saygın bir meslek hâline gelmektedir. Diş hekimliğinde, lisans eğitimi teorik ve pratik dersleri içeren 5 yıllık bir müfredattan oluşmaktadır. Eğitim süreci, son derece yoğun olmasına rağmen ileri vakaların teşhis ve tedavisi aşamasında bu eğitim yetersiz kalabilmekte ve bununla beraber fakülte sayılarının artmasıyla mezun diş hekimlerindeki hızlı yükseliş gelecek kaygısına sebep olabilmektedir. Yanı sıra uzmanlık eğitimiyle birlikte branşlaşma sayesinde belirli hasta gruplarının bakımı için daha ileri bir bilgi ve deneyime ulaşılabilmektedir. Bu nedenle diş hekimliğinde uzmanlaşma neredeyse zorunlu bir durum hâline gelmiştir. Uzun yıllar, doktora programıyla uzmanlık eğitimi verilirken 2012 yılında ilk kez uygulanan DUS ile lisansüstü uzmanlık programları yaygınlaşmaya başlamıştır.¹ Bu sınav ile birlikte ağız, diş ve çene cerrahisi, ağız, diş ve çene radyolojisi, çocuk diş hekimliği, endodonti, ortodonti, periodontoloji, protetik diş tedavisi ve restoratif diş tedavisi olmak üzere 8 uzmanlık dalında eğitim alınabileceği kararlaştırılmıştır.⁷

Mevcut çalışmaya Türkiye’de eğitim veren farklı üniversitelerin diş hekimliği fakültelerinde okuyan 769 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yaklaşık %65,28’i kadınlardan oluşmakta ve bu oran Vigild ve Schwarz tarafından Danimarka’da (%60) ve Khami ve ark. tarafından İran’da (%57,03) yapılan çalışmalara paralellik göstermektedir.^{8,9} Bu durum, diş hekimliği fakülteleri eğitiminin daha fazla el becerisi gerektirmesi, mezuniyet sonrası esnek çalışma koşulları yaratabilme ve kendi çalışma saatlerini belirleyebilme gibi imkânlarının olması sebebiyle kadın öğrencilerin bu mesleği erkek öğrencilere oranla daha fazla tercih etmesine ve buna paralel olarak da öğrenciler ile yapılan çalışmalara kadın cinsiyetinin daha fazla katılım sağlamasıyla açıklanabilir. Yanı sıra kadın ve erkek cinsiyetlerindeki olaylara olan duyarlılık farklılığı da çalışmaya kadınların daha yüksek oranda katılım göstermesiyle paralel bir durumdur.

Alanında uzmanlaşma, lisans eğitiminde temel düzeyde kalan bilgi birikiminin geliştirilmesi ve mezun diş hekimi sayısının artmasıyla daha rekabetçi bir ortamın oluşmasından dolayı zamanla daha ge-

rekli hâle gelmeye başlamıştır. Fidele ve ark. yaptığı çalışmada diş hekimliğinde uzmanlaşmanın gerekliliğini %81 oranında, Puryer ve Patel ise bu oranı %71 olarak bulmuşlardır.^{10,11} Mevcut çalışmadaki sonuçlar da bu oranlara paralellik göstermekte olup, katılımcıların %79,71’i uzmanlaşmanın gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç genel diş hekimliğinin gelir ve statüsünün uzmanlık alanlarına kıyasla toplumda daha düşük olarak algılanmasından kaynaklanabilmektedir.¹² Ancak Japonya’da (%38,8) ve İsveç’te (%37,2) diş hekimliği öğrencileriyle yapılan çalışmalarda bu oran daha düşük olarak izlenmiştir. Bunun sebebi, bu ülkelerdeki sağlık politikalarının farklılığı, toplumun önleyici ve koruyucu tedaviye yönlendirilmesi ve aile genel diş hekimliği uygulamalarının varlığı olsa da bu ülkelerde uzmanlaşmanın önemi ve gerekliliği tartışılmakta ve öğrenciler bu konuda motive edilmektedir.¹³

Aggarwal ve ark.nın Hindistan’da yaptıkları çalışmada diş hekimlerinin sayısındaki artış, artan rekabete dolayısıyla kazancın sınırlandırılmasına sebep olduğundan öğrencilerin diş hekimliğini seçmesinde azalma gözlenmiştir.¹⁴ Bu sonuca paralel olarak DUS ile uzmanlık eğitimi için açılan kontenjanlar ve dolayısıyla eğitimini bitirip uzman olan diş hekimlerinin sayısının artmasıyla rekabetin de artması kaçınılmaz olmaktadır. Puryer ve ark. ile Fisher ve ark.nın diş hekimliği lisans öğrencilerine yaptıkları çalışmada, lisansüstü eğitimin zaman alıcı olması öğrenciler tarafından caydırıcı faktör olarak seçilmiştir.^{15,16} Çalışmadaki sonuçlar, bu araştırmalarla uyumlu olarak uzmanlaşmaktan en fazla caydırıcı faktör çok rekabetçi olması ikinci sırada da zaman alıcı olması seçeneği gelmektedir. DUS’a giren mezun öğrenci sayısındaki artış ve uzmanlık alanlarındaki sınırlı kontenjan sayısı rekabeti artırmakta bu da öğrencileri caydırabilmektedir. Yaklaşık 20 yıl boyunca eğitim gören öğrenciler için uzmanlık eğitimi ekstra bir zaman gerektirdiğinden kimi öğrenci için bu süre fazla gelmekte ve bunun yerine mezuniyet sonrasında çalışma hayatına atılmayı tercih edebilmektedirler.

Mevcut çalışmaya katılan katılımcıların, cinsiyeti ve sınav sonrasında tercih etmek istedikleri uzmanlık alanları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, uzmanlık alanları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir fark gözlenmiş olup ($p<0,05$), erkekler %40,45 ora-

nında ilk tercih olarak ağız diş ve çene cerrahisi ana bilim dalını, %23,22 oranında ortodonti ana bilim dalını seçerken kadınların %34,26'sı ortodonti ana bilim dalını %30,08 oranında ağız diş ve çene cerrahisi ana bilim dalını ilk tercih olarak seçmişlerdir. Genel tabloya bakıldığında, en çok tercih edilen uzmanlık alanının ağız diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı ve onu takiben ortodonti ana bilim dalı olduğu gözlenmektedir. Bu iki bölümün daha çok tercih edilmesinin sebebi, lisans eğitiminde yer almayan sabit ortodontik tedavi, ortognatik cerrahi tedavi gibi ileri düzeyde eğitim gerektiren yöntemlerin lisansüstü pratik eğitiminde yer alıyor olması, lisans ve lisansüstü eğitimlerde kazanılan yetiler arasındaki büyük farklılıklar olması, tercih edilecek uzmanlık dalının prestiji, maddi getirisi ve sürekli mesleki gelişime erişim, oral kavitenin normal işlevinin korunması ve devamlılığının sağlanmasının yanı sıra estetik beklentinin de karşılanması gibi pek çok faktör sayılabilir.⁶

Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesi kavramını "kişinin kendi amaçlarına, beklentilerine, standartlarına ve çıkarlarına göre bir kültür ve değer sisteminde kendi yaşamını algılaması" olarak tanımlamıştır.¹⁷ Bu durumun oluşması ve sürdürülebilirliğinde kişilerin sahip oldukları maddi varlık veya mesleki gelirleri büyük rol oynamaktadır. Dhima ve ark. ile Shin ve ark. diş hekimliği öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda bu duruma paralel olarak maddi getiri ve uzmanlık dalı arasındaki ilişkiyi değerlendirmişler ve ekonomik refah açısından en iyi geleceğe sahip uzmanlık alanlarının ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı ve ortodonti ana bilim dalı olduğunu belirlemişlerdir.^{2,18} Çalışmaya bakıldığında, bu sonuçlara benzer şekilde kazancın yüksek olması ile kişisel yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş olup, ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı ve ortodonti ana bilim dalının ilk tercih edilen bölümler olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Yanı sıra tercih edilmek istenen uzmanlık bölümü kararında %39,14 oranı ile klinik deneyimin ve %20,16 oranında dalın öğretim elemanlarının tavrının etkili olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç, diş hekimliği öğrencilerinin klinik pratiği arttıkça uzmanlık alanlarına yönelimi arttığını göstermektedir. İstenilen uzmanlık alanındaki öğretim üyeleri ve asistanlar, öğrenciler için rol model olmakta ve uzmanlık bölümünün seçilmesinde öğretim

elemanlarının gösterdiği tavır, verdikleri eğitim kalitesi, öğrencilerin kazanımını sağlamakta ve öğrencilerin gelecek planlarındaki seçimlerinde oldukça önemli bir yere sahip olmaktadır.

Çalışmanın sonuçlarına göre restoratif diş tedavisi ana bilim dalı ve ağız, diş ve çene radyolojisi ana bilim dalı en az tercih edilen iki bölüm olduğu izlenmiştir. Bu sonucun aksine Suudi Arabistan'da yapılan bir çalışmada, restoratif diş tedavisi ana bilim dalı öğrenciler arasında en değerli uzmanlık alanı olarak kabul edilmiştir.¹⁹ Buna paralel olarak Dhima ve ark.nın ABD'de yaptıkları çalışmalarında mezunların %54'ü koruyucu ve restoratif diş hakimliğinin ilk tercih edebilecekleri uzmanlık dalı olduğunu; ortodonti, ağız diş ve çene cerrahisini ise daha az oranla tercih ettikleri rapor edilmiştir.² Bu durum, kültürler ve ülkeler arası estetik algı ve kaygı farklılığı, öğrencilerin eğitim sistemine bağlı olarak klinik uygulamalarda minimal işlemler yapması, ileri vakalara yeterince dâhil olamamaları, uzmanlık alanları hakkında yeterli bilgilerinin olmaması ve buna paralel endişe taşımalarından kaynaklanabilir. Bununla birlikte iş yükünün fazlalığı, kan görme, gece nöbetleri ve travma vakaları gibi komplikasyonlu işlemlerin varlığı ağız, diş ve çene cerrahisi bölümünün tercih edilmeme sebeplerinden olabilir.

Kariyer seçiminde gelir ve prestij Orta Doğu ülkelerindeki öğrenciler için önemli bir faktör olmasına rağmen Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralyalı öğrenciler için aile hayatına yeterince zaman ayırabilme, maddi yeterliliği ve imkânı olmayan insanlara yardım etme gibi faktörler başta gelmekte olup, maddi getiri ve prestij ikinci planda kalmaktadır.²⁰⁻²² Mevcut çalışma da bu sonuç ile paralellik göstermekte olup uzmanlık alan seçimini etkileyen faktörler arasında katılımcılar en fazla oranda iyi iş imkânları/ekonomik refah sunması, uzmanlığın prestij ve sürekli mesleki gelişime erişim olanaklarını ön planda tutmaktadır. Bu durum, doğu ve batı kültürleri arasındaki sosyokültürel ve sosyoekonomik farklılıklar ile açıklanabilir.

Mevcut çalışmada, mezuniyet sonrası kariyer planlamasında katılımcı öğrencilerin %40,31'i klinik, poliklinik, özel hastaneler gibi özel sektör kurumlarında çalışmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ba-

harvand ve ark.nın İran'da yaptığı çalışmada, bu sonuca paralel çoğu dış hekimliği öğrencisinin özel uygulamayı tercih ettiği rapor edilmiştir.²⁰ Benzer şekilde, Irak, Suriye, Filistin gibi sosyal ve ekonomik istikrarın olmadığı ülkelerde de özel sektörde çalışmanın kamuya oranla fazla tercih ettiği ve bu tercih daha garanti bir seçenek olarak görülmektedir.²³ Kamu alanına kıyasla özel sektörün daha fazla maddi tatmin sağlaması, aynı ülke içinde farklı yerlerde pratiklik yapabilme şansı dolayısıyla istenilen şehirde yaşama fırsatı vermesi, daha yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip hasta profilini tedavi etmek özel kliniklerin cazibesini artırmaktadır. Çalışmada, mezuniyet sonrası kariyer tercihinde öğrencilerin %28,61'i akademik kariyer istediklerini belirtmişlerdir. Özel sektöre göre akademik kariyer seçiminin daha düşük oranda gözlenmesinin sebebi akademik kariyerde başarılı olmak için ileri derecede nitelikli adaylara ihtiyaç duyulması, üniversitelerin aday kabulü için akademik çalışma varlığı kriterlerini sunması veya öğrencilerin bu konuda yetersiz bilgiye sahip olması olabilir. Rupp ve ark. yaptıkları çalışmada da dış hekimliği öğrencilerinin akademik kariyer hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve öğretim deneyiminden yoksun olduklarını göstermişlerdir. Ayrıca akademik yaşamın zorluklarından ziyade, faydaları hakkında bilgilendirilmedikleri için özel pratiğe yönelmek öğrenciler için daha avantajlı görülebildiği bildirilmiştir.²⁴

Ebeveynlerin sağlık çalışanı olup olmamasıyla, öğrencilerin uzmanlaşma kararının arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Bu durum, Puryer ve ark. yaptığı çalışma ile paralellik göstermektedir.¹⁵ Edinilen sonuç, dış hekimliği öğrencilerinin bağımsız ve olgun bireyler olduğunu, ebeveynlerinin iş deneyimlerinden etkilenmediklerini düşündürmektedir. Dış hekimliği, insanları liderlik becerileri ile donatmayı ve kendi başlarına mantıklı kararlar vermeyi amaçlayan 5 yıllık bir mesleki süreç olduğundan, bu mesleğimizin geleceği için cesaret vericidir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Mevcut çalışmanın bazı limitasyonları bulunmaktadır. Türkiye'deki tüm dış hekimliği fakültesinde okuyan öğrencilere ulaşılamaması sebebiyle nispeten küçük bir örneklem büyüklüğüne sahiptir. Bu sebeple

de sonuçların genelleştirilebilmesi sınırlı olabilmektedir. Yanı sıra katılımcıların farklı üniversitelerde eğitim görmeleri ve farklı eğitimcilerle bu süreci yürütmeleri uzmanlık yapma kararı ve tercih edilmesi planlanan uzmanlık dalları kararları üzerinde farklı etkiler gösterebilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda, Türkiye'deki dış hekimliği fakültelerinde eğitim görmekte olan öğrencilerin genel olarak dış hekimliğine olan bakış açılarını, dış hekimliği seçiminde etkili olan faktörleri, mezuniyet sonrası gelecek planı ve bu planı etkileyen değişkenler ortaya konulmuştur. Mezuniyet sonrası gelecek planının ne olduğu fark etmeksizin, dış hekimliği öğrencilerinin çok büyük bir çoğunluğu uzmanlık alanlarında eğitim almanın gerekli olduğunu düşünmektedir. Kadın ve erkek cinsiyetinin ilk tercih edecekleri uzmanlık branşları arasında fark görülmemiş olup en çok tercih edilen iki bölümün ağız, diş ve çene cerrahisi ana bilim dalı ile ortodonti ana bilim dalı olduğu saptanmıştır. Klinik deneyimin gelecekte tercih edilmesi istenilen uzmanlık alanı seçiminde prelinik deneyime göre çok daha etkili olduğu ortaya konulmuştur. Uzmanlık alanı seçimini etkileyen en önemli faktörlerin mali nedenler ile uzmanlığın prestij ve itibarı olduğu gözler önüne serilmiştir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Kadriye Ayça Dere; **Tasarım:** Kadriye Ayça Dere; **Denetleme/Danışmanlık:** Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Karaca; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Ka-

raca; Analiz ve/veya Yorum: Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Karaca; Kaynak Taraması: Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Karaca; Makalenin Yazımı: Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Karaca; Eleş-

tirel İnceleme: Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Karaca; Kaynaklar ve Fon Sağlama: Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Karaca; Malzemeler: Kadriye Ayça Dere, Sümeyye Karaca.

KAYNAKLAR

1. Sezer B, Kolay D, Şen Yavuz B, Güneyligil Kazaz T, Kargül B. Motivations, attitudes for choosing dental profession and preferred dental specialties amongst Turkish dental students. Eur J Dent Educ. 2022;26(2):422-33. PMID: 34936162.
2. Dhima M, Petropoulos VC, Han RK, Kinnunen T, Wright RF. Dental students' perceptions of dental specialties and factors influencing specialty and career choices. J Dent Educ. 2012;76(5):562-73. PMID: 22550102.
3. Aleksejūnienė J, Načaitė M, Pūrienė A, Bachanek T, Chalas R. Self-perceptions about the profession of dentistry-comparisons between Lithuanian and Polish University graduating students. Eur J Dent Educ. 2019;23(4):431-6. PMID: 31206923.
4. Scarbecz M, Ross JA. Gender differences in first-year dental students' motivation to attend dental school. J Dent Educ. 2002;66(8):952-61. PMID: 12214843.
5. Türk Diş Hekimleri Birliği. Erişim linki: https://www.tdb.org.tr/sag_menu_goster.php?id=344 (Kaynağa direkt ulaşılabilir link ve erişim tarihi eklenmelidir.)
6. Çulhaoğlu AK, Kılıçarslan MA, Deniz KZ. Diş Hekimliğinde Uzmanlık Sınavının farklı eğitim seviyelerdeki algı ve tercih durumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of Dental Specialty Entrance Examination on approach and preferences for different levels of dental education and post graduation]. Atatürk Diş Hek Fak Derg. 2021;31(3):420-6. <https://dergi-park.org.tr/pub/ataunifdf/issue/64432/911839>
7. Resmî Gazete (11.04.1928, Sayı: 1219) 6569 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunu; 1928. p.887-900. Erişim linki: <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/1.3.1219-20141119.Pdf>
8. Vigild M, Schwarz E. Characteristics and study motivation of Danish dental students in a longitudinal perspective. Eur J Dent Educ. 2001;5(3):127-33. PMID: 11520336.
9. Khami MR, Murtooma H, Jafarian M, Vehkalahti MM, Virtanen JI. Study motives and career choices of Iranian dental students. Med Princ Pract. 2008;17(3):221-6. PMID: 18408391.
10. Fidele NB, Kazadi EK, Augustin MM, Mbuebo M, Bourley SI, Paul J, et al. The pre and final year dental students' attitudes, perception towards post-graduate specialization in Kinshasa University Dental Medicine Department/DR. Congo. Creative Education. 2018;09(12):1808-17. doi: 10.4236/ce.2018.912131
11. Puryer J, Patel A. The career intentions, work-life balance and retirement plans of dental undergraduates at the University of Bristol. Br Dent J. 2016;220(4):183-6. PMID: 26917306.
12. Sharma V, Gupta N, Arora V, Gupta P, Mehta N. Factors affecting future speciality choice among dental students in Haryana. Journal Of Scientific Dentistry. 2017;7(1):12-7. https://www.researchgate.net/profile/Vikram-Arora-2/publication/322298724_Factors_affecting_future_speciality_choice_among_dental_students_in_Haryana/links/5a51d3cda6fdcc7690025778/Factors-affecting-future-speciality-choice-among-dental-students-in-Haryana.pdf
13. Hoyte T, Henry K, Kowlessar A, Ali A, Mahabir A. Factors affecting the career and speciality preferences of dental students in trinidad and tobago: a cross-sectional survey. Creative Education. 2021;12(8):1792-804. https://www.researchgate.net/publication/353682107_Factors_Affecting_the_Career_and_Speciality_Preferences_of_Dental_Students_in_Trinidad_and_Tobago_A_Cross-Sectional_Survey/fulltext/610a9042169a1a0103db6770/Factors-Affecting-the-Career-and-Speciality-Preferences-of-Dental-Students-in-Trinidad-and-Tobago-A-Cross-Sectional-Survey.pdf
14. Aggarwal A, Mehta S, Gupta D, Sheikh S, Pallagatti S, Singh R, et al. Dental students' motivations and perceptions of dental professional career in India. J Dent Educ. 2012;76(11):1532-9. PMID: 23144490.
15. Puryer J, Kostova V, Kouznetsova A. Final-year dental undergraduate attitudes towards specialisation. Dent J (Basel). 2016;4(3):26. PMID: 29563468; PMCID: PMC5806943.
16. Fisher NL, Wilson R, Bartlett D. The perceived barriers of vocational dental practitioners in London to specialisation. Br Dent J. 2007;203(5 Suppl):25-7. PMID: 17828150.
17. Boylu A, Paçacıoğlu B. Yaşam kalitesi ve göstergeleri [Quality of life and indicators]. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi. 2016;8(15):137-50. <https://dergi-park.org.tr/pub/kilisibfakademik/issue/25025/266011>
18. Shin JH, Kinnunen TH, Zarchy M, Da Silva JD, Chang BM, Wright RF. Factors influencing dental students' speciality choice: a survey of ten graduating classes at one institution. J Dent Educ. 2015;79(4):369-77. PMID: 25838007.
19. Halawany HS. Career motivations, perceptions of the future of dentistry and preferred dental specialties among saudi dental students. Open Dent J. 2014;8:129-35. PMID: 25246989; PMCID: PMC4166790.
20. Baharvand M, Moghaddam EJ, Pouretamad H, Alavi K. Attitudes of Iranian dental students toward their future careers: an exploratory study. J Dent Educ. 2011;75(11):1489-95. PMID: 22058399.
21. Du Toit J, Jain S, Montalli V, Govender U. Dental students' motivations for their career choice: an international investigative report. J Dent Educ. 2014;78(4):605-13. PMID: 24706691.
22. Hatipoğlu Ö. Factors that affect the career and speciality preferences of dentistry students in Turkey. Turkey J Clin Of Diagn Res. 2019;13(6):6-11. [https://www.jcdr.net/articles/PDF/12934/41282_CE\[Ra1\]_F\(KM\)_PF1\(AJ_SHU\)_PFA\(AJ_SHU\)_PN\(SL\).pdf](https://www.jcdr.net/articles/PDF/12934/41282_CE[Ra1]_F(KM)_PF1(AJ_SHU)_PFA(AJ_SHU)_PN(SL).pdf)
23. Alrashdan MS, Alazzam M, Alkhader M, Phillips C. Career perspectives of senior dental students from different backgrounds at a single Middle Eastern institution. BMC Med Educ. 2018;18(1):283. PMID: 30477562; PMCID: PMC6257955.
24. Rupp JK, Jones DL, Seale NS. Dental students' knowledge about careers in academic dentistry. J Dent Educ. 2006;70(10):1051-60. PMID: 17021284.